

Observatoriul este de done ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretiuul

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu VI.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 58.

— Sibiu, Sambata 23/4 Augustu. —

1883.

Abonamentu nou

la

„Observatoriulu“

pe semestrulu alu 2-lea din anulu alu VI-lea, carele se incepe din 1/13 Juliu 1883 si este regulatu de doue-ori pe septemana.

Pretiuul este insemnatu de asupra si alaturea cu titulu, adeca inlaintrulu monarchiei pe 6 luni 4 fl. v. a., pe 12 luni 8 fl. v. a. In Romani'a totu numai cu 8 fl. pe anu, daca se prenumera directu la post'a Romaniei. In afara de monarchia 11 franci pe 6 luni, 22 franci pe 12 luni.

Espeditiunea prin posta e cu atatu mai regulata, cu catu liniile posteloru se inmaltiescu pe fiacare anu in tote regiunile si directiunile, spre mare comoditate a publiculu.

Ori-ce reclamatiune se se faca celu multu in optu dile, spre a se implini in regula.

Celu mai usioru modu a prenumera este prin mandate (asemnatiuni, blanquette) postali. Dara adresele se fia scrise exactu pe cuponulu blanquettei, in dosu. A se adressa de a dreptulu catre redactiune: Sibiu, Piati'a mica 27.

Planurile companiei. Defaimarea episcopiloru. Mascele. Adeverat'a missiune a ministrului si episcopulu.

(Urmare.)

Ministrulu a disu in epistol'a sa faimosa, ca celu ce a fundatu cele doue episcopii greco-catolice, nu a ingrijitu si de dotarea loru mai buna. Asia? Adeca se fia facutu episcopulu unu palatu catu Vaticanulu si o biserica catu St. Sofia sau tocma ca a St. Petru din Rom'a. Si apoi cu atatu au cultivatu, luminatu, fericitu pe poporu? Cele mai stralucite dotatiuni din tota Europ'a le au episcopii si arhiepiscopii rom.-cat. din Ungari'a, nu de eri, nu dela 1855, ci de cate 5—6 sute de ani; dara unde sta chiaru poporu rom.-cat. in cultura, comparatu nu cu protestantii europeni neasemenatu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Evulu modernu.

(Urmare si fine.)

Intru adeveru — anticitatea in acesta privintia a fostu mai cu minte de catu timpulu nou, de catu evulu mediu si nou. In anticitate o atare „onóre“ si unu atare mediu de ati revindeca onóra nu esista. Indieni, Chinesii, Turcii, Egiptenii si Arabii nici chiaru astadi nu sciu despre o atare onóre si despre duelu. Ar fi pentru ei unu lucru de mirare, ca doi individi de buna voia se se invoiesca ca unulu din ei se móra, seau ceea ce este mai horibilu, se arunce sorti preste vieti'a loru, era acela pe care va cadea sórtea se fia silitu a se omori singuru, cum e p. e. duelulu americanu. Scimu ca la domnitorii lumii, la strabunii nostrii, la Romani, pagani altu cum, inca se pare a fi fostu unu duelu, numai ca acestu duelu nu se facea intre aristocrati, si patricii, ci intre sclavi, gladiatori si animale. Déca, acele lupte de gladiatori, sclavi si fére, sunt pentru copii evulu modernu unu ce nebunescu si barbaru, intru adeveru duelulu de adi, intre doue persóne libere, e mai nebunescu si mai barbaru. Unde ai ajunsu dar lume?

Nici Grecii vechi nu au cunoscutu duelulu. Diogene maltratatu de nisce tineri nerusinati, nu face nimic'a, decâtu scrise numele acelor tineri pe unu papiru, pe care apoi si lu lipi in spate, si se duse asia prin cetate si térgu (foros). Socrate fiindu odata lovitu respunse: „Déca me aru lovi unu asinu, óre l'asiu duce la judecata!“ — Ne va reflecta cineva, ca in Iliad'a lui Homeru ocuru scene, unde se lupta câte doi eroi. Asia Hectoru cu Ajace, Achile cu Hectoru. Era la Romani d. e. Horatii si Curiatii etc. E dreptu! Insa acesta lupta a loru nu e „duelu.“ Ei nu se lupta pentru vreo onóre cavaleresca, ei se lupta in faci'a a loru doue armate, lupta heroica, cercandu-si poterile ca feti frumosi cu smeii.

mai inaintati, ci cu catolicii din staturile apusene? Si acesti ómeni se si mai inganfa ca ei sunt predestinati nu scimu de cine, ca se duca civilizatiunea in Orientu! Vai de capulu óru, se si mature mai ántaiu de inaintea usiei loru; se si curatie si spele mai ántaiu pe insusi poporulu loru de unsura si putori, de insecte spurcate, se lu scótia din starea de semiselbatici, se lu invetie a se imbraca mai bine si a manca bucate mai omenesci, era nu de acelea care pe airea se dau numai la cani si la porci.

Este si Transilvani'a remasa tare inapoi'a Europei civilizate; cu tote acestea intrebati pe caletorii (voyageurs) straini, intru nimicu interessati de certele nóstre internationale, ba intrebati chiaru pe marmatianii indigeni scutiti de vanitate, cati au avutu ocaziune de a caletori in Transilvani'a mai alesu din Murasiu incóce, ca se ve descria acea diferentia in gradulu civilizatiunei, in defavórea locuitoriloru din susu numitele comitate ale Ungariei. Paralell'a este cu atatu mai frapanta si batetoria la ochi, cu catu pamentulu Ungariei in partea sa cea mai mare este mai fertile decâtu alu Tniei si cu catu urmele spurcatei iobagii de 204 dile pe anu inca totu se mai cunosc pe locuitorii ardeleni din comitatele feudali.

Ei, ca bine le mai scie tote acestea domnu ministru Trefort, dara nu i convine ca se le spuna. Noi inse rogamu pe acestu ministru alu Majestatiei Sale, ca in locu de a degrada pe domnulu episcopu alu Gherlei sau pe ori-care altu arhieru la functiunea prea umilitória de agentu si denuntiantu politicu si in locu de a lu face se si perdia timpulu vietiei carandu apa cu ciurulu, adeca cu incercari absolute vane de magiarisarea poporulu, se lu indemne ca se faca visitatiuni canonice catu se póte mai dese in totu coprinulu diecesei sale, se intre prin tote bisericile in persóna, se védia cu ochii sei starea loru acea desolata si desperata celu puçinu in 1/2 dieces'a sa, se mai afe si de locuintiele, de modulu vietuiri si de portarile preotiloru, invetiatoriloru si ale celuilaltu personalu bisericescu, totuodata se se convinga din propri'a esperientia despre vieti'a robita si selbatacita a locuitoriloru asia precum ne convingemu noi cestilalti

Duelulu in evulu mediu era privitu ca si o judecata a lui Ddieu (Gottesurtheil); crediendu adeca vatematu in onóre, ca revindecarea onórii lui nime nu e in stare se i o efectuiésca, de catu singuru duelulu, in care seau va peri de man'a contrariulu si estumodu nu va mai trai ca unulu ce si'a perdutu onóra cavaleresca; seau va omori elu pe contrariulu seu, in care casu lumea va sci, ca elu nu a fostu vinovatu; era celu vinovatu si'a luat pedeps'a. Insa aci e lucrulu naibii! . . . O desteritate si o manure buna a armei doboru iute la pamentu, pe unulu care póte nu scie manua arm'a asia de bine. Óre pentru acesta acelu ce a esitu victoriosu póte dice: „Vedeti cum Ddieu au aretatu, ca acesta pe care l'amu omoritu eu, a fostu unu omu de nimicu, care m'a vorbitu de reu si m'a vatematu in onóra mea cavaleresca?“ Cum se nu! . . .

Ddieu se va supune la aceea, ca se permitta omului a ucide pe omu si fratelui seu pe frate! . . . Ce a disu Ddieu catre Cainu, care a ucisu pe fratele seu Abelu? Si totusi lumea moderna crede, ca duelulu e unu lucru nobilu ce l'u pretinde bontonulu si care e basatu pe cultur'a timpului. Slaba cultura! In asta privintia popórale vechi intrecu cu multu cultur'a moderna. A comite omoru pentru o nimic'a tota, nu se basedia pe cultura. Doi individi resfatiati, ingamfati de onóra loru, prindu la disputa, si din disputa vinu la duelu. Unulu cade lovit de braçulu celuilaltu. Rudeziile si parintii plangu mórtea lui, anim'a si sufletulu ii dóre. Elu a fostu sanetosu, a mai avutu dile destule, dara onóra lui cavaleresca a chiamatu mórtea si fara de timp. N'ai ce face, nu poti fi si cu onóre si cu vieti'a! Ce e mai multu, evulu modernu inca vorbesce cu despretiu despre dreptulu pumnului de odinóra (Faustrecht, jus fortioris). Nu are ce vorbi, ca-cu elu si astadi esista. Duelulu nu e de catu jus fortioris, de catu unu Faustrecht, in care celu mai tare e mai mare; in care celu mai tare singuru are dreptu.

Éta evulu modernu si-a mai spusu unu pecatu strigatoriu la ceriu. Noi nu-i potemu dá absolutiune,

muritori ori-candu avemu ocaziune se caletorimu pe dincolo de Somesiuri. Gubernarea ori-carei diecese numai din cancelaria sau dela mesele asternute si din palatu pomposu este si remane in veci problematica. Dn. episcopu Szabo este unu reprezentantu declarat si obstinatu alu absolutismulu celui mai riguros. Dn. Trefort o scie acesta, ca dsa l'a recomandat; esc. sa inse scie totu asia de bine, ca ori-ce domnu absolutu, adeca despotu este si remane singuru responsabile pentru tote actele, nu numai administrative dara si legislative, si judecatoresci, numai elu singuru. Cui place se fia domnu absolutu, trebuie se i placa si sarcin'a respunderei pentru tote faptele sale: Patere legem quam tu tibi fecisti, aut quam propria voluntate adoptasti.

In fine inca o rogare catre dn. ministru: Se nu indemne si se nu silésca pe dn. episcopu, ca mai virtosu in cestiunea magiarisarei si in genere in ori-care cestiune pura politica se faca cauza comuna si cameraderia cu capii comitateloru si preste totu cu organele politice administrative, afara numai daca esc. sale ii va fi casionatu ca se instrainedie pe poporulu intregu de catre persóna episcopulu pentru tota vieti'a lui. Dn. ministru se renuntie pentru totudeauna la desiért'a credintia, ca va fi vreodata in stare de a castiga dsa si toti ministrii actuali si viitori pe poporulu romanescu prin episcopi transformati cu intervenirea fonduriloru de dispositiune in agenti politici. Daca dnii ministrii aru primi raporturi iutemeiate pe adeveru, ei aru fi aflu de multu, ca cu catu mai multi clerici intra in simbria ministriloru, cu atatu mai tare se departa poporulu de ei. „Au simbria dela tiéra, ce le mai trebuie atatea taxe si dela noi?“ Acesta este refrenulu poporulu in timpulu de faci'a.

Si acum inca numai o rogare, acesta inse catre preas. sa dn. episcopu Szabo. In visitatiunile sale canonice pe care nu ne indoimu ca le va intreprinde catu mai curendu si le va continua, mai curmandu din deseale sale caletorii la Budapesta, se binevoiesca a investiga cu totu zelulu seu archipastorescu, care se fia cauzele adeverate a le inmultirei unoru vitii si la poporulu nostru, care

pána nu va promite ca se va lasa de acestu pecatu. Deci vedea si se cugete! . . .

Dara apoi aru mai fi de lipsa ca se mai insiramu si coruptiunea de astadi, si se descriemu rolulu, ce lu are Vinerea in sinulu omenimei? Óre si acestia se basedia pe cultur'a evulu modernu si a seclului XIX atatu de luminatu si civilisatu? De ne aruncamu in anticitate, chiaru in acea anticitate, candu Vinerea isi avea templulu ei; candu a te deda sensualitati era o temaiere facuta Vinerei, se privimu dicemu, in acelu timpu de de multu; si vomu vede ca se deosebesce acea anticitate, in asta privintia de timpulu nostru. Opidele, orasiile si cetatile sunt pline de bordeie, sunt pline de desfreuri rele. Serman'a omenime; serman'a tinerime cum se omóra pe sine! . . . Si apoi se vedi coruptiunea in omenime si se deplangi cu lacrimi ginteana umana! . . . Se o plangi, ca e stricata.

Intru adeveru, in tierenii munteni si dela tiéra, poti se affi tipuri sanetose si vigurose, copii veseli si sanetosi, femei frumoase si rumene. — In cetati nu vedi de catu nisce ómeni degenerati, hecticosi si cu colica, fara vietia si potere, feçie galbine seau dupa limb'a tehnica: „fara clorofilu.“ Totu pecate ale evulu modernu! . . .

Se mai vorbimu ceva despre ecuilibrulu politicu, in catu adeca si elu e unu copilu mai cu séma alu evulu modernu. Ide'a ecuilibrulu politicu in timpurile recente a resaritu in Italia, de candu adeca Italia a formatu mai multe republice si de candu acestea se unira mai multu defensive contra Francesiloru si a Germaniloru; dar acestu ecuilibru apare mai binisoru numai dupa pacea Vestfalic'a si mai bine dupa congressulu dela Vien'a, candu adeca poterile formara asia dis'a „a l i a n t i a s a n t a.“ Dar nu multu a indestulitu si indestulesce spiritele acestu ecuilibru, si nu le va indestuli pana atunci, pana candu statele se voru constitui estumodu, in catu toti supusii se fia multumiti intre limitele prescrise loru de natura si dreptu. Acesta insa atunci va fi posibilu, candu limitele politice ale stateloru voru coincide cu cele naturale ce sunt limb'a

inainte numai cu vreo 25 de ani nu le cunóscea nici dupa nume, éra daca se intemplá vreodata — fórté rarú ici-colea, trecea de adeverata infamia. Dlu episcopu va fi observatu, cá chiaru si fóia bisericesca din Blasiu s'a revoltatu in contra unei blastematii, care se intinde si prinde radecini cá polipulu, precum s'a intinsu de multu la alte popóra si confessiuni. Dieces'a preas. sale are in partea sa cea mai mare parochi esiti cu absolutoriu din facultatea teologica, cari aru fi in stare de a'i da informatiuni exacte asupra aceluorú vitii in-fricosiate, care s'au incubatu in poporu si rodu la radacin'a vietiei lui atátu de cumplitu, in cátu daca va merge asia inca numai vreo 50 de ani, abia va remanea cineva pe care se'lu mai póta magiarisa.

Nu magiarisare, ci moralisare domnii ilustrii, episcopi si ministrii! — Nu magiarisare, ci ingrijire cá poporul muncitoru se aiba ocaziune de a'si castiga pana de tóte dilele; dara nu pàne de ovesu, de care in alte tieri si chiaru in partea cea mai mare a Ungariei se dà la cai, éra in cele doue diecese rutene si in o parte a diecesei Gherlei o mananca ómenii, cá-ci alta pàne nu au. Da, in câteva comitate limitrofe cu Galiti'a ómenii sunt siliti se ródia la pàne de ovesu, nu numai de acuma, ci din vechime! Daca ni s'ar spune asia ceva din Siberi'a septemtrionala sau din alte provincii polari, nu amu avea nici-unu dreptu se imputamu la nimeni, dara acésta se intempla in „Hungari'a felici“. Cautati cum se colonisédia necurmatu, din anu in anu acelea tñnuturi cu germani dusi din Germani'a propria si cu multime nenumarata de jidovi din Galiti'a; rutenii si romanii sunt scosi neincetatu din mosiórele loru, impinsi din vali si siesuri in munti, éra de acolo in Moldov'a; éra restulu locuitorilor vechi cáti mai remanu acilea, deveniti partea cea mai mare proletari, prin fóme si golatate lipsiti de poterile fizice, pe langa ce remanu si hebeci de vinarsulu otravitu, disparu mereu. Intrebati mai virtorsu pe membrii comissiuniloru de assentare, in specie pe medici si oficiari cá se ve spuna aceia, in ce stare de poterii fizice afla ei pe poporatiunea din acelea tñnuturi in etate de 20—23 de ani. Rusine si batjocura! Ore missiunea clerului este numai a baptisa, pentru cá dupa aceea se aiba ce ingropa?

S'a mai luat de cátiva ani incóce, sub pretestu de catolisare inca si o alta mesura de magiarisare, care la alte popóra civilizate aru fi calificata cu unu epitetu pe care noi nu'lu vomu intrebuintia, care inse in totu casulu este ratacita si umilitóre de suflete. Se impartu adeca din diariulu cotidianu politicu, dara clericale „Magyar Állam“ sute de exemplarie la preotii gr-catolici, fára nici-o plata alt'a, decátu pe asia numite intentiuni, adeca pentru cá se pomenésca in s. liturghia. Pe cine se pomenésca, nu amu aflatu, decátu cá in doue casuri se ceruse si unu diariu romanescu pentru „pomenire“, computandu cáte 50 cri de una! Se pare inse cá acelea sute de exemplarie impartite gratis la popii romanesci, se platescu editorului si redactoriloru din colecte gróse de cáte 2—30 mii facute pe fiacare anu intre „bunii crestini“ pentru sustinerea numitului diariu; ceea ce s'a descoperitu si cu ocaziunea processului criminalu intentatu mai antierti

unui capelanu rom.-cat., carele facuse o colecta de câteva sute florini sub titlu de intentiuni (pomeniri la liturgia, curatu cum facu calugarii greci din muntele Athos), éra apoi defraudase acea suma.

(Va urmá.)

Domnule redactoru!

Subscris'a ve roga cu tóta onórea, cá se binevoiti a suscepe in colonele diariului dvóstre sirele aceste, cá ele se ajunga cátu se póte mai curendu la cunoscinti'a celoru interessati. Escelenti'a sa dn. ministru reg. de culte si instructiune publica a revocatu mesur'a comissariului seu, prin care la gimnasiulu nostru éra oprita estradarea testimonieloru pe an. scol. 1882/3, prin urmare scolarii cari voiescu a isi avé testimoniele, si-le potu primi indata.

Blasiu, 2 Augustu 1883.

Directiunea gimnasiului superioru gr.-cat.

Dela diet'a din Boemi'a.

Ne sta de inaintea nostra o intemplare mai noua plina de invetiatura buna si pentru poporul romanescu, cá si pentru tóte celelalte nationalitati ale monarchiei. Presupunemu cestiunea politica si nationala cá cunoscuta din atátea studii si informatiuni anterióre publicate si in colonele acestui diariu. Scimu intre altele, cá legea electorala din regatulu Boemiei introdusa inainte cu 22 de ani este mai totu asia de maiestrita si asupritóre pentru Cechi, cá si a Transilvaniei pentru romanie, cum si cá preste acésta guvernele austriace anterióre totudeauna se amestecau in alegeri si totudeauna in favórea minoritatiloru germane dicundu, cá de si minoritati, dara superioritatea, predomnirea (pe grecesce hegemoni'a) se cuvine se remana totu numai la germani, cá in Ungari'a la magiari, cá éca, asia dice dualismulu.

Perseveranti'a de ani doudieci a cechiloru a pus capetu acelei cerbicii dualistice. Guvernulu actuale alu comitelui Taaffe incai nu s'au amestecatu nici elu nici organele sale executive in alegerile din Boemi'a, ci si-a disu siesi: toti sunt cetatieni ai statului, toti ilu sustínu, lasati se lupte pe terenulu politicu in tóta libertatea, apoi ésa maioritata in ori-care parte. Asia s'a si intemplat. Alegerile au decursu in tóta regul'a, si cu tóte misieliile coprinse in legea electorala, cechii esira cu mare maioritata.

Diet'a se deschise. Cechii, de si ei in maiorate, se incercara indata dela inceputu a da mán'a cu germanii, rogandu'i cá se stea de vorba cu ei, se impartie drepturi si datorintie fára umbra de favóre, éra mai virtosu se reformeie legea electorala pe temeulu maioritatiloru reale, actuali, efective, nu minciunose, éra in cestiuni pure nationali, in care germanii se temu cá se nu fia maiorisati de cátra Cechi, acestia se invoiescu cu placere, cá se se introduca asia numitulú votu curiatu, buna-óra precum fusese in Transilvani'a legea fundamentala de trei natiuni: Natio Nobilium (falsificata mai tardiu prin Natio Hungarorum), Natio Siculorum et Natio Saxonum.

façi'a simpatica si frumósá a evului, si acestia apoi credu in periodulu de aurú alu genului umanu. — Cei ce vedu in sa ambele feçié, va se dica cei ce vedu bunulu puçinu, alu evului modernu. si reulu multu, eestia nu facú alta, de cátu isi punu intrebarea: „Unde vomu ajunge? Ce va mai fi cu noi?“ si altele. — Noi inca trebue se vedemu ambele feçié ale evului si se apretiumu nobilulu, bunulu ce se afla in elu, éra reulu, vitulu si immoralulu se 'lu condamnamu si urgisimu; si numai atunci vomu sci cu securitate, ce va se dica cuventulu a judecá.

Intru adevéru evulu modernu a facutu processe mari si frumóse in tóte miscarile ómenesci. Literatur'a, artele, filosofi'a, astronomi'a si altele mai multe intrecu pe ale ori-carui evu anterioru. Omulu intru adevéru astadi s'a treditu din letargi'a sa, incepe a se desteptá psihice, a se cunósce, a'si cersá originea si a pune pondu pe limb'a sa, natiunea sa si pe tóte ale sale. Si aci isi are evulu modernu meritulu si poterea sa. Déca, immoralitatea, coruptiunea, fára de legile, ireligiositatea si nedreptatea nu ar fi asia mare; apoi sensualismulu, francmaçonerismulu, materialismulu, duelulu si altele nu s'ar fi incubatu asia de tare in evulu modernu intru adevéru, l'amu poté numi: „Evulu culturei si alu civilizatiunii.“

Moiseni in Maramuresiu, 1 Juliu 1883.

Sim. P. Simonu.

Germanii respingú ori-ce propunere venita din partea cechiloru. Intr'aceea cechii redactara unu nouu proiectu de lege electorala compusu asia, in cátu prin aceea se fia aparate si minoritatile de asuprirea maioritatiloru, sau adeca unu proiectu carele s'ar potea aplica prea bine si la noi. Cechii inse de si se afla in mare maioritate, totusi nu potu vota acea lege, din cauza cá germanii prevediusera casulu inainte cu 22 ani si stracurasera de atunci conditiunea, cá legea electorala se nu póta fi luata in revisiuni si votata, de cátu cu maioritate de $\frac{3}{4}$ adeca 75 din 100. Acésta se numesce cu totu dreptulu tirania constitutionalu, care te tine pe locu, cá se nu poti face nici-unu pasu inainte.

In septeman'a trecuta cechii avendu gata noulu proiectu de lege electorala, voira se'lu dá in desbateré conformu procedurei parlamentarie. Cu acea ocaziune demnulu barbatu dr. Ladislau Rieger tñnú éra si unu discursu precum scie densulu, fára frase si flori, care inse prin poterea adevéru trebue se strabata la tóte mintile si ánimile necorupte, scutite de ura, aparate de pofta de a domni tiranesce preste altii. Rieger reflectá mai antáiu pe germani, cá nu mai departe, ci chiaru in 1878 chiaru ei au recunoscutu necesitatea unei reforme largi a legii electorale. De aci incolo insira câteva defecte principali si inca tocma de acelea, de care se afla si in legea ardeléna, precum e de ex. arondarea perfida a colegiiloru electorale; diferenti'a intre numerulu alegatoriloru germani de alu cechiloru, pe unde adeca doue mii alegatori germani alegu cáte doi deputati si douedeci mii cechii totu numai cáte doi. Adeca tocma cá in Transilvani'a. Dara acestu modu de alegere germanii dicu cá este dreptulu loru; tocma cá magiarii pe la noi. La care Rieger raspunde, cá germanii nu potu se fia atátu de prosti, batuti la capu, cá se créda vreodata pe cechi asia de nauci de a vedé acolo dreptu, unde este invederatulu nedreptu si se renuntie ei la dreptulu loru. Niciodata cechii nu voru suferi, cá ei in patri'a loru in Boemi'a se aiba mai puçine drepturi decátu germanii. „Natiunea care nu'si totu ce are pentru libertatea sa, este o natiune de nimicú. Noi nu voimu impaciuirea sclaviloru, cari suferé ori-ce asupri, ci voimu impaciuirea de ómeni ajunsi la consciinti'a de sinesi, cari se impaca pe basea dreptului egal.“ (Aplause).

Ce? Este óre lucru naturalu, cá ori unde sunt germani multi puçini, totu numai ei se fia in maioritate? Au nu se póte afla o cale de midiulocu, pe care se ne intielegemu, fára a ne face nici-unu reu unii la altii? S'a vorbitu aici despre superioritatea de rasse. Acesta nu e temeiu, ci este o impertinentia. Noi toti ne tragemu din tulpin'a indoeuropéna. Anume in Boemi'a suntemu atátu de amestecati, in cátu nu se póte documente despre nimeni, daca este de origine curatu germana sau curatu cecha. Preste acésta noi, ambele popóra stau in totu respectulu pe aceeasi trépta a culturei. Douedeci de ani luptamu unii cu altii. Ce ati castigatu voi in acea lupta stérpa? V'ati smacinatu poterile si nu ati castigatu nimicú.

Nu se mai póte suferi cá unu poporu se fia ciocanulu si celalaltu nacoval'a. Noi ambele acestea popóra suntemu cu multu mai tari decátu cá se póta domina unulu preste celalaltu. Nu ne remane altu ceva, decátu cá se ne intielegemu; Noi cechii suntemu totudeauna gata se primimu institutiuni pentru securitatea nationalitatiei germane. Germanii cei sinceri si-au si datu consimtiementulu loru la institutiuni de acelea. Voue inse ve place cá se intórceti corstitutionismulu cu capulu in josu, adeca cá minoritatea se domnésca preste maioritate. Dara ori-cáte siantiuri ati trasu voi pe langa legea vóstra electorala, dreptulu celu santu totu va triumfa. Bastilele nedreptului nu potu fi aparate contra lunei întregi. Pentru pacea publica renuntiati de buna voia la nedreptu, la privilegiu; cá-ci de nu, fortia evenimentelorú va face totulu. Noi vomu lupta mai departe. Ar fi inse mai bine cá se ne intielegemu. „Cetie nu'ti place, altuia nu face,“ ve dicea fericitul meu socru Palacky, ve dicu si eu astadi. Dati se ne impacamu noi, pána nu ne voru impaca altii spre reulu nostru comunu. (Rieger intielege aici absolutismulu, reactiunea despotica).

Discursulu seu fu primitu cu aplause de cátra maioritate, éra minoritatea germana iritata de cátra germanii din Vien'a respinse ori-ce intielegere. Numai de nu le-ar fi si loru de capu.

si nationalitatea. Atunci voru inflori statele, atunci va fi pace dulce si stabila, atunci va fi fia-care aprinsu de patriotismulu adevératu. Óre nu merge politic'a dilii intru acolo? . . . Noi in sa pána atunci se esclamanu cu poetulu:

„De ce nu vine dómne! a ta imperatie,
„Candu ómenii se stérge si umbr'a de sclavie,
„Fiindu crestini curati;
„Si in locu-i se domnésca dreptatea nepatata,
„Egala in dreptatire s pacea adevérata
„Cá intre fii si frati?!“

Epilogu: Evulu modernu se póte privi cá unu Janus cu doue feçié. Un'a urita si negurósá, alt'a frumósá si simpatica. Façi'a cea urita si negurósá a evului modernu este aceea a imoralitatii, a sensualismulu materialismulu si scepticismulu. Cea frumósá si simpatica este ceea a moralitatii, religiositatii, dreptatii si progresului in arte si sciintie in modu bunu si onesta. Adeca intru cátu se afla in evulu modernu virtuti, fapte nobili, doctrine sanetóse, noi dicemu cá acestea reprezenta o façi'a a lui; intru cátu in sa se afla vitiuri, crime, doctrine ateistice si rele, acestea, noi dicemu cá reprezenta o alta façi'a a evului modernu. Apoi sunt unii ómeni, cari nu vedu de cátu o façi'a a acestui evu (pessimisti sau optimisti); éra altii le vedu pe ambele si acestia nu sunt nici optimisti si nici pessimisti. Asia d. e. unii vedu numai façi'a cea urita si negurósá a evului modernu, si acestia apoi desperédia cu totulu de sórtea venitoria a lumii. Altii din contra vedu numai

Catastrofa din insul'a Ischia.

Nici inecarea Segedinului, nici arderea teatrului dela Vien'a, nici multe alte mari desastre elementari nu se potu asemena in numerulu mortiloru cu desastrulu provocatu prin cutremuru de pamentu in insula Ischia nu departe de Neapole. In acea insul'a se afla la Casamiciola ape minerali forte cautate de cãtra familii din clasele superiori ale societãtii italiene. Cutremurulu de acuma se intemplã in 29 Iuliu nõptea cãtra 10 ore, candu locuitorii din clasele inferioari erau si culcati. 15 secunde au fostu de ajunsu cã se prefaca cu totulu in ruine numitulu orasielu locuitu pãna atunci de 3700 suflete, cum si comunele Lacco, Ameno, Forio si inca alte cãteva. Pãna acuma sunt numai sciri telegrafice, din care aflamu cã numerulu celoru morti ar ajunge la trei mii, alu ranitoru la mai multe sute. Intre cei morti se afla pesone de rangu inaltu cã generalii Bardari si Zanvi, prefectulu Demonte, com. Filippini, trei marchisi Laurati, Amorso, Zessa, trei medici Ponte, unu episcopu, baroness'a Deriseis cu ficele sale si alti forte multi; garnison'a de venatori intrãga ingropata sub ruinele casarmei, totu asia si publiculu care se aflã in teatru. Sute de raniti s'au adusu la Neapole, unde nu mai incapu in spitale. Plansete si vaiete desperate in tõe partile. Colecte scirei funeste la Neapole si Roma ministeriulu a datu din alu tierai 200 mii, municipiulu Romei 50 mii, Pap'a 20 mii, Banca 100 mii, Neapolea 100 mii lire (franci).

Insul'a Ischia numita regin'a bailoru cu clim'a sa forte sanetosa este o formatiune vulcanica numai de 30 kilom. □ cu 24 mii locuit: Are si unu munte vulcanicu Epomeo, de aceea o si de atãtea ori. Cu 474 ani insuferitu de Is. Chr. tãta poporatiunea pe atunci greca a fostu nimicita prin cutremuru. In a. 92 dupa Is. Chr. apoi sub imperatii Antoninus Pius si Diocletianu a suferitu forte greu; la 1302 muntele Epomeo versandu lava au devastatu totu tinutulu pãna in mare. Inainte cu 2 ani Martiu 3 a. 1881 cutremurulu omorise 114 si ranise 450 omeni.

Din Romani'a.

Starea actuala a instructiunii publice.

(Urmare.)

Acestu statu-majoru inarmatu cu metodele noue pedagogice, are misiunea nobila de a raspandi lumina in sate, si pe lãnga cunoscintele teoretice trebuinciose ori-carui omu, ei au se respãndesca si cunoscintele practice in agricultura si gradinarie! De aceea mesur'a intieptã a legiitorulu din 1864 de a inzestra fia-care scõla rurala cu cãte o bucata de pamentu destinata pentru cultura, s'au mentinutu si de legiitorulu din 1876 cu ocaziunea impropriãrii insurãtieiloru; si astadi, gratie mai cu sãma indemnuriloru repetate ale domniei-tale, domnule ministru, agronomu de frunte, cei mai multi din invetiãtorii nostri cultiva impreuna cu elevii loru terenulu din giurulu scõlei, introducõndu-se in acestu chipu si treptatu nouele semintie si metodele rationale de cultura. Este aci unu inceputu bunu, dela care se astãpta multu pentru viitorulu nostru agricolu si alu clasei plugaresci, si consiliulu a vediutu cu placere, cã budgetulu pe anulu curentu prevede o suma de 5.000 lei cã premiu de incurãgiare alu invetiãtoriloru cari se voru distinge prin cultur'a pamentulu!

Dar, pentru a nu esi inca din cadrulu invetiãmentulu ruralu, instructiunea copileloru din sate, merita se ne atraga atentiunea. Pe cãndu la 1864 nici era vorba de scoli de fete pe la tiãra, in 1872 se numerau 84 cu 4'258 eleve; in 1873, 107; in 1874, 119; in 1875, 141, cu 7'224 eleve, in 1877, 149 cu 9'325 fete. Se nu se uite, cã in comunele unde nu sunt scoli de fete, acestea urmãdia la scõile de baieti, si ca crearea de scoli mixte, alu caroru numeru a variatu dela 1875 pãna adi intre 628 si 1'000, devine din ce in ce mai necesara acolo, unde resursele comunale nu permitu infiintarea de scoli dupa sexe.

Personalulu femininu alu scõleloru rurale de fete se recrutã pãna mai deuna-di din absolventele a 4 clase primare urbane. De cãtiva ani in sa, gratie scõleloru secundare de fete si scõleloru pedagogice din Asilulu Elena Dõmna, multe din absolventele acestoru scoli sunt invetiãtore de satu si sustinu cu demnitate renumele instituteloru.

Instructiunea in sa astadi nu mai este o ispita legitima si naturala, nici numai o podõba a spiritulu, cum era in societãtiele trecute; astadi in-

structiunea trebuie se devina unu instrumentu de munca, si pe lãnga frumosu, utilulu cautã se 'si aiba loculu seu. De aceea pentru cã instructiunea in sate se pãta da folosele reale si se redea clasei nõstre agricole generatiuni luminate si mai folositoare, trebuie se unesca pe lãnga teorie si practica. Guvernulu condusu de aceste consideratiuni a prevediutu in budgetulu anululu curentu mijlõcele pentru infiintarea de ateliere de meserii pe lãnga scõile rurale de baieti si fete. Suma de 6'000 lei este adevãratu ca e mai puçinu de cãtu minima, in se rezultatele ce voru da cele doue ateliere ce sunt pe cale de a functiona in judetiulu Gorju, voru fi unu bunu inceputu, credu, cã intreprinderea se se intinda, si se se generalidie seprin provisiunile budgetare din viitoru.

In conditiunile de faciã, Inaltu prea sãntite, domnule ministru si onorable auditoru, scõile nõstre rurale sunt in cale vedita de propasire; ele sunt susceptibile de inbunetãtiri cari nu reclama schimbãri radicale; mai bune localuri, cadrulu invetiãtorescu mai bine compusu, corpulu revisorãtulu in duoitu, daca se pãte, si crescerea resurselor comunale si budgetare, — si avemu tãrea credintia, ca peste curendu nu va mai fi comuna, nu va mai fi catunu, care se nu aiba scõla sa proprie, si ca timpulu nu e departe candu nobila dorintia a nobilulu nostru Rege, esprimata acum 7 ani totu in acestu localu, si totu cu aceeaasi ocaziune, va deveni realitate! Majestãtea Sa a disu atunci: „Unu mare si generosu Rege alu Franciei dicea in vremile trecute, ca nu va fi multumitu de cãtu atunci, candu fie-care supusu alu seu isi va avea fiertura pe vatra asigurata. Eu voiu dice la rëndulu meu cã in dio'a aceea voiu fi pe deplinu multumitu, candu fie-care romanu va sci se scrie si se citesca, cã-ci atunci traiulu lui morãlu si materialu va fi asigurat!“

Invetiãmentulu nostru primaru urbanu este astadi reprezentatu prin 300 scoli cu 830 institutori si institutõre, si cu o populatiune scolarã de 37,000 elevi si eleve. In 1864 statistica abia dacã constata in tãta tiãra 155 scoli de baieti si fete, cu 450 institutori si institutõre si cu o populatiune de 22.322, ceea ce insemnãdia cã numerulu scõleloru, alu corpulu invetiãtorescu si alu elevelor s'au indoitu in intervalu numai de 16 ani. Populatiunea scolarã in sa, cresce pe fie-care anu; dela 75 si pãna in 81 ea s'au urcatu cu unu sfertu, si acãsta affluentia de elevi a reclamatu si reclama inca separatiuni de clase, creatiuni de divisiune, marirea numerulu institutoriloru si institutõreloru. Chiaru anulu acesta scolaru, la apelulu facutu de ministru, consiliulu comunãlu din Bucuresci s'au grabitu a procura localuri si mobilierulu didacticu pentru 6 scoli divisiune de baieti si totu atãtea de fete aci in capitalã, era guvernulu prin creditu suplimentaru a subvenitu la plat'a salariiloru noului personalu. 10,000 lei sunt destinati pentru alte separari si infiintari de clase dela 15 Augustu anulu curentu; ar trebui in sa celu puçinu o suma indicita pentru a se putea face separatiunile necesare, si a se reduce astu-felu efectivele fie-carei clase.

Intr'adeveru, sunt scoli primare, unde numerulu scolariloru trece peste 100 in fie-care clasã, si se intempla adesea cã unu institutoru se fie insarcinatu cu cãte 2 clase. In asemenea conditiune, invetiãmentulu, abia cum se pricepe si cum trebuie se se aplice astadi, nu pãte fi nici de cumu eficace; elu reclama din partea profesorulu si a elevulu o reciprocitate de silinti ce nu este putincioãsa, candu clasele sunt prea incarcate! In scõile englese numerulu eleviloru dintr'o clasã nu intrece nici odata cifra de 25 sau 30, si une-ori se scõbõra pãna sub 10; fãra a admite acestu cadru, amu fi de parere in sa, cã pentru clasã I si II se nu fie mai multe de 25 sau 30 elevi, era pentru clasele III si IV celu multu 50.

Localurile scõleloru urbane, lasate de lege totu in grij'a comunelor, sunt departe, trebuie se recunõscemu, de a corespunde conditiuniloru de higiena si de didactica. Puçine sunt edificiele scõlare facute anume in acestu scopu; restulu sunt case inchiriate, nu totudeauna dupa exigentiele scõlare, ci mai multu ale economiloru bugetare; remane numai ca mesura ce se va lua pentru cladirea localuriloru de scoli rurale, se se intinda si asupra celoru urbane! In 1876 pentru 19'295 elevi se aflau 493 camere de studii, ceea ce revine aprõpe 40 elevi de camera.

Daca in sa pentru localuri se potu mai usioru gasi mijlõce de inbunetãtire, nu e totu astu-felu pentru corpulu didacticu si cartile de studiu. Pentru corpulu didacticu preocupatiunea administratiunii scolare trebuie se fie induita; la ce folosu localurile

frumõse, programe de studii amenuntite si bine adaptate, dacã corpulu didacticu iti lipsesce?! „Cele mai bune legi, cele mai bune institutiuni, cele mai bune carti, dicea domnu Guizot, sunt puçinu lucru pe cãtu timpu omeni insarcinati a le pune in lucrare nu au spiritulu plinu si inima atinsa de misiunea lor, si nu aducu ei insisi in acãsta lucrare ore-care mesura de pasiune si de credintia.“ Legea actualã a instructiunii publice nu cere dela institutori sau institutõre de cãtu studiele a 4 clase gimnasiale, era cu titluri nu prevede nici macaru justificarea absolvirei acestoru studii. Inainte de 1865, nu se cerea nici macaru atãta, si unu numeru destulu de considerabilu de institutori si institutõre intrate in cadrulu invetiãmentulu inainte si chiaru dupa 1865, nu posedea de cãtu studiele claselor primare pe cari sunt chiamati a le preda altora! De aci resulta negresitu o piedica pentru invetiãmentu, si lips'a unei legi prin care se se cãra dela candidati pentru scõile de baieti diploma de bacalaureatu si unu studiu pedagogicu de celu puçinu doi ani, se simte multu pentru o propasire grabnicã si sigurã a invetiãmentulu primaru din orãsie.

Ministerulu este pe cale de a propune in prim'a sesiune a Corpuriloru legiutõre, o lege in sensulu acesta; era cãtu pentru scõile de fete, decisiunea ce s'a luat prin consiliulu generalu de instructiune de a se transforma scõile secundare de fete in scoli pedagogice, nu va intãrdia se se esecute cu anulu scolaru viitoru; cã-ci de siguru, nu e destulu pentru a fi cineva dascalu se aiba vocatiune; trebuie ceva mai multu, acelu exercitiu si munca, care face dintr'o vointia gata de jertfa, o vointia luminatã si proprie pentru directiune.

Cartile didactice itrebuintiate pãna acum in scõile nõstre primare trebuiescu supuse la o cercetare seriõsa a unei comisiuni compusa din barbati competinti, cari se propuna respingerea celoru rele, introducerea celoru bune, si se avisãdie la mijlõcele pentru indeplinirea goluriloru existente. Pentru acesta guvernulu a prevediutu in budgetulu pe anulu curentu, o suma de 5,000 lei, era consiliulu permanentu a si avisatu la mesurile pentru inceputulu lucrãriloru in acãsta directiune.

Unu cuventu inca asupra invetiãmentulu primaru urbanu: elu are marginile sale necesarii; coprinde, si nu pãte altuceva se coprinde de cãtu ceea ce trebuie se cunõsca cineva, pentru a fi unu omu folositoru societãtii. Acestu invetiãmentu in sa se pãte da o intindere mai mare sau mai mica, dupa cum este trebuintia, si nu e absolutu necesaru cã unu elevu care nu pãte sau nu voiesce a urma mai departe studiele gimnasiale, se se marginesca la cei 4 ani ai invetiãmentulu primaru. De aceea aru trebui la unele scoli primare se se mai adaoge cursuri aditionale de 1, 2 sau 3 ani, in care elevii cu dispositiuni anume profesionale, se se pãta intari in cunoscintele dobõndite, se aplice aceste cunoscintie dupa aptitudinile lor, si se prepare astu-felu din scõla chiaru pentru profesiunile manuale.

Trecemu la situatiunea presenta a liceuriloru si gimnasiiloru:

Liceurile in numeru de 7, cu 160 profesori, au fostu urmate in anulu trecut de 2'108 scolaru, din cari 800 in cele doue liceuri din capitalã. Acãsta cifra, comparatã cu anii precedenti, resulta unu escedentu de 177 elevi peste populatiunea din 1876, 174 peste cea din 1877, 427 peste cea din 1878.

Repartita pe clase, acãsta populatiune atinge in clasã I, maximulu de 158, era in clasã II minimum de 3 elevi. In genere populatiunea clasei I este mai ridicatã, variãndu intre 66 si 158. La liceulu St. Sava si Mateiu-Basarabu din Bucuresci, la liceulu din Jasi si din Craiov'a, din caus'a numerulu celui prea mare de elevi, a fostu trebuintia de crearea a cãte unei divisiune: acãsta trebuintia in sa este reclamatã de multu si de liceurile din Berlad, Botosiani si Ploesci, pentru cã la Berlad clasã I numera 92 elevi, la Botosiani 81 si la Ploesci 66. De asemenea ar fi nevoe de noue divisiune si la celelalte clase ale liceuriloru, mai cu sãma clasele II, III, V si VI dela St. Sava (cu 81, 44, 64 si 69 elevi) si clasele II si III dela Craiov'a cu 87 si 73 elevi in fie-care clasã.

Daca localurile si resursele ar permite, s'ar putea lesne deschide pentru fie-care clasã cãte unu sau mai multe divisiuni paralele cu 30—35 elevi pentru clasele I si IV, 35—40 pentru clasele superiõre. Localurile in sa sunt tocmai ce lipsescu mai multu liceuriloru nõstre. Cine a visitatu localulu liceulu Matei Basarabu sau alu celui din Berladu si Botosiani, pãte avea o idee de instalatiunea liceuriloru nõstre, cari nu respundu in nimicu conditiuniloru invetiãmentulu. Pentru indreptarea reulu s'au prevediutu deja mijlõcele. Legea pentru

construcțiuni promulgata acum doi ani prevede zidirea de câte unu liceu la Jasi, Barlad si Botosiani, si a doue licee in Bucuresci, aceste din urma de câte 500,000 lei fiecare. Construcțiunea liceurilor din Barlad si Botosiani deja s'au datu in antreprisa si lucrarile de zidire voru incepe chiaru var'a acésta; totulu va fi terminatu in Octombrie anulu viitoru. Pentru liceurile din capitala terenurile sunt deja alese, planurile si devisele in studiu, éra construcțiunea lor pusa la licitatie. Mai remane inca liceulu din Jasi, pentru care nu s'a determinatu terenulu.

Se speramu că municipalitatea capitalei a doue a Romaniei, nu va intardia cu cederea locului cerutu. Cum vedeti, onorabilu auditoriu, peste curendu liceurile nóstre voru avea localuri vrednice de acestu nume, sali de lucru largi si deschise la aeru si la lumina, sali de desemnu, cabinete de fisica si laboratorii, instalatiunea asia cum o cere higiena si pedagogia.

Venindu la gimnasia si la diferitele scoli speciale, o cestiune insemnata se presinta. In sistemulu actualu alu invetiamentulu nostru publicu se tine óre séma de diferentiele de aptitudini naturali, de conditiuni sociale, si de trebuintele copiilor cari sunt chemati se frecuentadie liceurile si gimnasiale publice? Pe langa cele doue tipuri de studii ce avemu: studiile clasice si studiile dise speciale, n'ar fi de lipsa stabilimente intermediare intre scólele primare si liceurile destinate studiilor inalte clasice? Stabilimente in cari se se dea o educatiune liberala de unu gradu mai micu, celor cari nu tintescu la o cariera stralucita, ci la una modesta si laboriósá. Cu alte cuvinte, daca toti elevii liceurilor nóstre tindu la acelasi soi si la acelasi gradu de cunoscentie, si se destina toti pentru a deveni advocati, magistrati, medici, ómeni de litere si professori, si daca puçini dintr'ensii numai reusiescu, restulu celu mare ce devine pentru societate? Nu au pierdutu densii timpulu in liceu, invetiandu ceece ce le era nefolositoru de a sci, si neinvetiandu ceece ce le ar fi fostu utilu de a cunoște! Sutele de elevi slabi, cari abia capeta dupa mai multe respingeri, diploma de bacalaureatu, pentru cá apoi se marésca cét'a mediocritatiloru, nu ar fi gasitu alte ocupatiuni, daca in loculu grecescei si latinescei, ei ar fi invetiati mai bine limbele moderne, matematicile si sciintiele cu aplicatiunea lor la industria? Afara de acésta, din numerulu totalu alu elevilor cari frecuenta liceurile si gimnasiale nóstre clasice, trei sferturi aprópe sunt fii de agricultori, de comercianti si de meseriasi. Prin sistemulu nostru de instructiune copiii familiiloru inchinate la agricultura, comerciulu si industria, nu se mai intorcu la profesiunile parintiloru; ei preferu a infla numerulu solicitatoriloru de functiuni; daca ar fi primitu o educatiune apropiata destinatiunii si capacitatii lor, ei ar fi fostu utili societatii, ar fi implutu lipsurile ce se resimtu dilnicu in agricultura, negotiu, banca, industrie.

Barbatii pusi in capulu instructiunii publice au vedutu acestu reu, si au luat deja mesuri pentru ca se ilu precurme. Pe langa gimnasiale clasice, astadi avemu trei gimnasia reale, unulu la Brail'a, frecventatu de 100 elevi, cu 4 clase si 9 professori, altulu la Craiova si celu de alu treilea la Barlad, ambe din urma infiintate in anulu trecut de actualulu domnu ministru, care, ne place a o spune spre laud'a domniei sale, este capulu directiunii reale in invetiamentulu publicu! Mai remane inse inca multu de facutu, pentru cá gimnasiale reale se dobendésca organizatiunea ce le este proprie, asia cum sunt scólele reale in Germani'a, si scólele de invetiamentu specialu in Franci'a. Mai ánteiu ar fi de doritu, cá cu unu minutu mai înainte, consiliile comunale, in interesulu ce au pentru instructiunea publica, se se convinga că in locu de a infiintia sau continua se intretina gimnasia cu studii clasice, cu multu mai folositoru si mai potrivit cu nevoile timpului ar fi, cá aceste gimnasia se aiba o directiune practica, reala, se se predea in ele in modu specialu sciintiele si aplicatiunea lor la industria, limbele moderne: francesá si germaná, teori'a comerciului, in scurtu: unu invetiamentu profesionalu realu; pe de alta parte, pentru ca gimnasiale reale existente si cele ce se voru mai infiintia se dea ródele asteptate, trebuie se aiba personalulu lor propriu si deosebitu, formatu anume pentru acestu scopu, si in numeru suficientu, precum si programe amenuntite! In atari conditiuni, amu convingerea că educatiunea nationala va dobendi o basa larga si solida, si o directiune ce ne este impusa pin insasi revolutiunea economica, prin care trecemu astadi, si prin schimbarile supravenite in societate. Căci onorabilu auditoru, societatile ca si individii, ca totu ce e in natura, nu stau pe locu; ele se primenescu continuu si cu densesle si institutiunile

trebuescu se mérga pasu la pasu, cá unu totu armonicu in universu. Astu-felu, ele cata se indetudie trebuintele noue ce simte societatea, si chiaru de multe ori se le preintempine si se le ordonedie.

Astadi, dupa progressulu sciintieloru, dupa directiunea ce au apucatu societatile moderne, cătra partea reala, practica a vietiei, invetiamentulu clasicu nu mai póte satisfacere trebuintele dilnice. Trebuie se fi damu o directiune determinata, căci numai astufelu fi vomu mari forti'a; trebuie se facemu o divisiune, reclamata prin natur'a lucurilor si a ocupatiuniloru, pentru-că numai astu-felu potu beneficia de avantajiele scólei, ale instructiunii, tóte clasele societatii; suntemu o natiune democratica, eminenta democratica; principiulu in sa, celu mai conformu democratiei, in acelasi timp si celu mai utilu desvoltarei generale a natiunii si conformu diversitatii vietiei moderne, e de a stabili sisteme variate de instructiune; cu acésta separatie se voru deschide mai multe cai junimei, cai necessare intr'o societate, unde nu tóta lumea urmédia unulu si acelasi drumu.

Aiurea, pe langa scólele primare, scólele rurale exista ateliere, unde scolarii celu puçinu doue óre pe di se exercitédia cu manierea principalelor unelte; la tíera invetiamentulu ia caracterulu cu totulu agricolu; dascalulu face cu elevii sei studii asupra solului, asupra productiuniloru, animalelor si creșterei lor, asupra ingrasiarei, irigatiiloru si drenagiiloru; in puçinii ani cătu fiulu de tierani urmédia la scóla, invatia usagiulu, reparatiunea si fabricatiunea instrumentelor speciale, capeta idei si cunoscentie asupra constructiuniloru rurale, asupra higieni ómeniloru si a animaleloru, in fine asupra debusieloru producteloru industriei agricole si industriei mici.

Fetele la rëndulu lor se initiadia in tóte cunoscentiele practice a le vietiei, in industri'a tésurei, a brodariei, a economiei domestice, si cu acésta se dobendesce gustulu profesionalu.

Gratie unei asia de fericite organizatiuni, gratie unui astu-felu de invetiamentu urmaritu din versta dela 12—15 ani, copii sunt condusi in alegerea unei stari, unei meserii, alegerea care astadi la noi se face mai dupa intemplantu.

(Va urmá.)

Processulu dela Tisza-Eszlár.

Dupa treidieci si doue de siedintie a le tribunalului din Nyiregyháza investigarea si certele advocatiloru se inchisera abia in 31 Iuliu, dupa care se mai astepta inca numai publicasera sententiei. Dupace procurorulu statului in urmarea indelungeloru cercetari isi retrasese cu o di mai inainte acus'a sa ridicata contra jidoviloru pentru omóru ritualu, lumea este cu atátu mai incordata in asteptarea sa cá se védia nu numai sententia, dara si motivele pe care le va produce tribunalulu pro sau contra celoru inculpati. Cei cari au urmaritu cu tota atentiunea decursulu procesulu credu asia, cá toti evreii voru fi acquitati de crim'a omóru ritualu. Este apoi intrebare, cá ce se va intempla cu acusatorii magiari, cari bagasera pe acei jidovi in cea mai mare calamitate, aresturi, batai si torturi; acumu inse antisemitiloru li se infige stigm'a de calumniatori si inca criminali. Inca puçinu si vomu vedea sententi'a. In totu casulu acelu procesu este si remane o pata négra si rusinósá pentru civilizatiunea Ungariei, pe care vreo patru advocati aparatori toti evrei, o descriesca cá pe o satira a civilizatiunii.

Scriindu aceste, ne veni scirea telegrafica despre aequitarea totoruru.

Bibliografia.

— Au esitu de sub tipariu si se afla de vendiare la auctorulu urmatórele opuri: Indreptariu practic pentru invetiatorii scóloru poporale la tractarea invetiamentulu limbei materne cu privire la regulele gramaticale si stilistice.

Manualu de stilistica cu privire la scrisorile corespondintieloru si ale causelor private.

Ambe opurile sunt compuse de Petru Popescu invetiatoriu gr.-cat. in Lugosiu si aprobate de comisiunea scolastica diecesana din Lugosiu. Editur'a auctorului. Tipografi'a Alexi. Brasiovu 1883.

Pretulu Indreptariului e 50 cr. éra alu stilistice 40 cr. Brosiurate la olalta constau 85 cr. Se espe-dédia franco celoru ce tramitu banii inainte prin mandatu postal. Dela 10 esempl. unulu gratis. La comande mai mari se acórdá 15%.

Nou'a biblioteca romana. „Avisu de incetare.“ Amu totu asteptatu cá numerulu abonatoriloru nostri se devina atátu de mare, încátu se putemu acoperi macaru speșele de tipariu.

Nu s'a intemplantu acésta, căci pãna astadi 1 Iul. ni-au venitu numai dela 76 abonati banii pentru semes-rulu curentu, care si-au luat inceputulu la 1 Maiu.

Apoi amu speratu, cá dóra ne va opri din partea guvernului, pentru cá se incetamu cu onóre.

Nici acésta nu s'a intemplantu, căci de buna séma autoritatile preferu, cá se incetamu din lipsa de abonati, de cătu din ordinulu lor.

Vomu continua anulu II pãna la numerulu 12 adica timpu de jumetate de anu, terminandu astu-felu tóte materiile incepute; dar acesti numeri nu se voru publica regulatu, ci dupa cum ne va permite timpulu.

Aducédu acésta la cunoscenti'a m. o. nostri abonati, le multiamimu pentru binevoitorulu sprijinu ce ni l'a datu, si rugamu pe aceia dintre dloru, care ni-au trimisu pretiulu de abonamentu pe unu anu intregu a dispune de fl 3:50 prin vr'o comanda pe care o vomu efectua cu placere, séu prin ordinu postal de recoperementu (postai megbizás), primindu astu-felu banii inapoi.

Urmatoriulu anuntiu bibliograficu

primindu'lu, ilu mai publicamu in interesulu totoruru locuitoriloru căti au pusci si căti ambla la venatu.

Avisu pentru primariile comunale si proprietarii de pusci.

Articululu de lege XXIII 1883 despre darea pentru pusci si darea de venatu a intratu in vigóre de lege cu prim'a Iuliu 1883.

Prin acésta lege sau inlocuitu dispositiunile positive de pãna acuma cu altele noue esentiale si diferitóre de cele anteriori, care impunu primariiloru comunale si proprietariloru de pusci in modu preceptivu datorintie speciale in termini preclusivi.

Spre inlesnirea priceperii dispositiuniloru legeri celei noue inpartasimu publiculu nostru, cá primulu vice-not. alu comitatului Sibiu d. Moise Branisce de comandata a tradusu in limb'a germana „Ordinatieuna circulara“ a inaltulu Miniteriulu de finantie din 25 Juniu 1883 Nr. 39 280 privitóre la introducerea articululu de lege XXIII 1883 despre darea pentru pusci si darea de venatu, dipreuna cu instructiunea emanata la acésta lege, adau gata in forma de note dupa textu la respectivii paragrafi, cu 15 formularie, care se póte procura din tipografi'a lui Adolf Meltzer in Sibiu cu pretiulu de 40 cr.

Nr. 2055/1883.

(172) 1—3

Concursu.

La institutulu reg. din Vác, in care se crescu surdomuti, e vacanta o fundatiune destinata anume pentru Transilvani, spre a carei ocupare se deschide concursu.

Concursulu are se fia instruitu cu urmatóriele documinte:

a) Carte de botezu sau de nascere, din care se se védia, cá respectivulu surdo-mutu ori surdomuta nu e mai tineru de 8 nici mai betranu de 10 ani;

b) atestatu medicale, cá a fostu vaccinatulu cu successu;

c) opiniunea mediculu cercuale ori comitatensu, scrisa pe cól'a tiparita, ce se póte procurá de a dreptulu dela directiunea institutulu reg. pentru surdomuti din Vác, cá respunsu la intrebarile cuprinse in cól'a aceea. Déca opiniunea acesta dupa intrarea elevulu in institutu s'ar aflá neadeverata, elevulu se va retramite la parentii ori tutorii sei;

d) aretare despre starea familiei si a averei estradata de cătra oficiulu competentu.

Concursele instruite astu-feliu sunt a se substerne incóce pãna in **20 Augustu a. c.**

Blasiu, 24 Iuliu 1883.

Metropolitulu gr.-cat. din Alb'a-Jul'i'a.

Nr. 473/1883.

(173) 1—3

Concursu.

Pentru ocuparea urmatorieloru posturi la scólele granitariu, si adeca:

1. Invetiatoriu adjunctu la scól'a din Orlatu, comitatulu Sibiuului, cu salariulu anuale de 200 fl., relutu de quartiru de 12 fl. 60 cr. si relutu pentru lemne sau in natura trei stangini.

2. Invetiatoriu adjunctu la scól'a din Voil'a, comitatulu Fogarasulu, cu salariu anuale de 180 fl., quartieru liberu si lemne de focu dela comunitate.

Petentii la aceste posturi se si astérna suplicele provideute cu diplome de cualificatiune si alte documente necesarie pãna la **20 Augustu a. c.**

„Comitetulu administrativu de fondulu scolasteculu alu fostiloru granitarii din regimentulu I romanu la Sibiu.“

Editoru si redactoru responsabile: **G. Baritiu**
Tipariulu lui **W. Kraft.**